

пък когато последните са достигнали писмена степен на развитие и зрялост.¹⁰

Ако се вземе под внимание тази общосоциологическа закономерност в развитието на дописмените и писмените езикови култури, неизбежно трябва да се направи извода, че ромските говори не могат да достигнат оптимална зрялост на дописмено развитие. Това е така, защото след напускането на своята прародина циганите никога не са живели автономно, затворени в себе си, изолирани от други езикови (дописмени и особено пък писмени) култури. Те винаги е трябвало да се адаптират към една или друга чуждоезикова култура, без чието познаване и потребяване те просто не са могли да осигурят физическото си съществуване. Ако трябва да се бори със средствата на образността, взети в широк исторически ракурс циганите могат да се представят като една движеща се човешка маса, която винаги се намира в езиково-културна обсада и нападение. От една страна, тази маса е заинтересована да съхрани и дори да развие своя изконен етнически език. От друга страна, обаче, тя е още по-заинтересована да възприеме и потребява иноетничния език и култура, които, особено на равнището на тяхната писменост, се развиват динамично и играят водеща роля в общо-културното развитие и на самите цигани. Тоест, невъзможността ромският език да се радва на стабилно съществуване, свободно от иноетнично езиково и културно обкръжение и влияние, обяснява защо езикът на циганите не е можал да се развива в онези оптимални предели, до които достигат дописмените езици и култури на други етноси и етнически групи в историята на човечеството.

Констатацията на този факт обаче не бива да се квалифицира като отрицание на езиково-културните (потенциални и реални) възможности на циганите сами по себе си. Тя не дава никакви основания ромите да бъдат определяни като човешки масив с природна езиково-културна ограниченост, - каквито възгледи се опитват да лансират някои минали и съвременни апологети на антинаучната теза за делението на

¹⁰ Виж подробно: Языки и культуры и проблемы переводимости. М., 1987, с. 11.